

„Az őrizetes korábbi kihallgatásán említette, hogy fél a veréstől...”^[1]

A 20. századi diktatúrák jellemző vonása, hogy a félelem a politikai rendőrségen keresztül vált a mindennapok részévé. Az ötvenes évek brutalitásáról leginkább a meghurcoltak visszaemlékezéseiből szerezhetünk tudomást. Az alább közreadott dokumentumok 1953-ban, egy Szombathelyen lefolytatott vizsgálati eljárás során keletkeztek, vagyis a forrásközlés az erőszakot intézményes formában gyakorló Államvédelmi Hatóság vizsgálati iratainak segítségével tesz kísérletet az erőszak rekonstruálására.

Bevezető

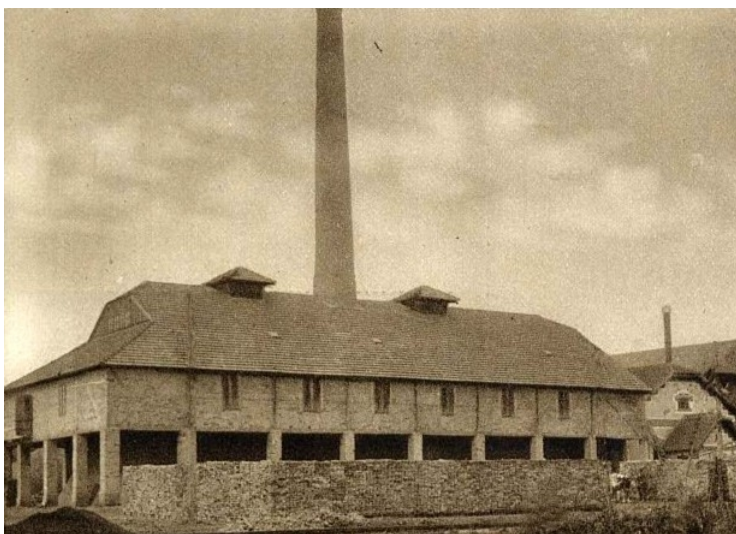
Az ÁVH Szombathelyi Osztálya 1950. augusztus 2–21. között felmérést készített a megye huszonnegy, „reakciónak” tartott településéről. A legnegatívabb képet a tanácstörvény előkészítése során Vas megyéhez csatolt korábbi járásközpontról, Csepregről rajzolták meg.^[1] A rossz közhangulat kialakulásában több tényező, így a mezőgazdaság és a kisipar erőszakos kollektivizálása, a „kuláknak” bélyegzett gazdák ellen hozott kíméletlen intézkedések és a hatalom túlkapása játszott közre. A történet tehát nem egyedi esetet takar, hanem a korszak vidéki társadalmára nézve tipikusnak vehető. A tízoldalas jelentés főként az MDP vezető szerepének érvényesülését és a lakosság arra adott reakcióját vizsgálta, különös tekintettel az ellenállásnak az egyéni akciókon túlmutató közös formáira.^[2]

Falfirka 1958-ból

Forrás: Fortepan / Budapest Főváros Levéltára. Levéltári jelzet: HU. BFL. XV. 19. c. 10

A falu „aktív ellenségeiként” jellemzett személyek és társaik ellen néhány hónappal később eljárás indult. Az 1951 tavaszán „fegyveres összeesküvés” címén megindított perben hetvennél több ember ellen folytattak vizsgálatot, harminckét személyt tartóztattak le. Az elsőfokú tárgyalás során a vádlottakra összesen 240 év börtönbüntetést szabtak ki és három halálos ítéletet hoztak.^[3] Az ügy azonban a súlyos büntetések kiszabását követően sem ért véget. Miután 1953. február 17–18-án néhány lázító tartalmú, a pártvezetőséget „fenyegető” és a tanácsot „ocsmányoló” röpcédulát találtak, valamint „ellenséges tartalmú” falfirkák és járdára írott üzenetek jelentek meg, a hatóság ismét nyomozást indított. A per előkészítését az Államvédelmi Hatóság Vas megyei Osztálya végezte.^[4] A vizsgálati anyag környezettanulmányokat,^[5] operációs terveket,^[6] kihallgatási terveket,^[7] kihallgatási jegyzőkönyveket^[8] és vizsgálati naplókat,^[9] vagyis a korabeli magyar politikai rendőrség működését reprezentáló iratokat tartalmaz.

Csepregi téglagyár

Miként az *Államvédelmi Szemle* című szaklap több közleményében kitért rá, a zárt faluközösségekben nehézségbe ütközött az informátorhálózat kiépítése.^[10] Ezúttal a letartóztatottak kapcsolati hálóját feltérképezve, a korábban elítéltek öt közeli ismerősét próbálták „megpuhítani”, akikről feltételezhető volt, hogy tudtak az összeesküvés tervéről, ám feljelentési kötelezettségüknek nem tettek eleget. Az ügynökállítást szándékát a következő bejegyzés bizonyítja: „A felmerülő kompromittált személyekről környezettanulmány készítés, a hálózati elvtársakkal való megbeszélés után róluk őrizetbevételi, vagy beszerzési javaslat készítése, vagy 5-ös kartonon nyilvántartásba vételük.”^[11] A környezettanulmányokat kiértékelve Zsidi Gyula államvédelmi ezredes,^[12] az ÁVH VI. Főosztály vezetője 1953.

április 14-én Budapestről, távbeszélőn hagyta jóvá őrizetbe vételüket.[13] *Kadnár Ferencet*, a téglauzem egykori tulajdonosát, *Ostorits Gyula* villanyszerelőt és *özvegy Szele Ferencné* volt kocsmárosát a késő esti órákban, konspiratív módon, vízvezeték-kérés, árujegyetetés ürügyén tartóztatták le, az éj leple alatt szállították Szombathelyre. (Lásd az 1. számú dokumentumot!)

Horváth Gyula volt malomtulajdonos a községi munkahelyéről vitték el. *Kiss Ferenc* cipészsegédet már március 9-e óta vizsgálati fogságban tartották. (Lásd a 2. számú dokumentumot!)

Óthoni környezetből való eltávolítását „vidéki beiskolázás” legendájával hitelesítették, ily módon családjá az első hetekben nem értesült a vele történetéről:[14] „Nevezett előállítás kombinációjáról történt, tekintve, hogy ügyével szervezésként foglalkoztunk.”[15]

A vizsgálótisztek részletes dokumentációt vezettek, amely képet ad arról, hogy milyen embertelen hosszúságú kihallgatásoknak vetették alá a letartóztatottakat. Kiss Ferencet 16 alkalommal 80 órát, a háromgyerekes özvegyasszonyt 11 alkalommal 60 óra 45 percet, az idősebb Kadnárt 8 ízben 48 óra 40 percet vallatták. Horváth kihallgatási tervében a fogoly szívbetegségével is számoltak, ami nem gátolta meg 7 alkalommal 41 óra hosszútartó vallatását. Ostorits hatszori kihallgatásának ideje 30 és fél órát tett ki.[16] A kihallgatások időtartama 3–6 óra között mozgott, előfordult azonban, hogy a letartóztatottak egy napon belül többször elővezették. Szeléné például június 16-án háromszor, összesen 18 órán keresztül faggatták, miközben két vizsgálótiszt váltotta egymást.[17]

Jóllehet az ÁVH fogságában raboskodók visszaemlékezéseinek valószínűleg legmeghatározóbb közös momentumát az elszenvedett testi-lelki erőszak képezi, a fennmaradt iratok erre nemigen térnek ki. A kiválasztott dokumentumok közreadását azért tartottam fontosnak, mert nyíltan dokumentálják a fizikai erőszakkal való fenyegetést és annak megtörténtét. A lelki megtörés stratégiáját a kihallgatási terv szerves részét képező ún. taktikai részek tartalmazzák. Az egymást követő kihallgatási tervekben jól megfigyelhető a testi-lelki nyomásgyakorlás fokozása. A kihallgatók láthatóan igyekeztek a legérzékenyebb pontokat megtalálni. (Lásd a 3. és 4. számú dokumentumot!)

Ezt illusztrálják a Horváth Gyula egymást követő kihallgatási terveiből származó alábbi részletek.

5. kihallgatási terv április 22-én: „Taktika: Az őrizetes már meglehetősen meg van törve, de még mindig vannak olyan kísérletei a kihallgatás során, hogy szépítgetni próbálja a cselekményeit. Ezért továbbra is még fokozottabb mértékben megtöröm, és követelni fogom tőle az őszinte vallomást és a fegyelmezett magatartást. Ezt úgy kívánom elérni, hogy a legkisebb fegyelmezetlensége esetén alaposan kioktatom arra, hogy ezzel még csak fokozza az amúgy is súlyos helyzetét.”[18]

6. kihallgatási terv május 22-én: „Taktika: Horváth Gyula őrizetes egy makacs embertípus, malomtulajdonos kulák fia. Mint osztályidegen gyűlöli a Szovjetuniót, népi demokratikus államrendünket. Ez megmutatkozik kihallgatása alatti magatartásában. Határozottan figyelmeztetem arra, hogy hagyja abba a hazudozást, és tegyen őszinte vallomást. Ha továbbra is hazudik, helyzetét súlyosbíttani fogja, ha őszinte vallomást tesz, enyhít helyzetén. Horváth Gyula szívbeteg, ezért igyekszem őt meggyőzni, hogy tegyen őszinte vallomást.”[19]

7. kihallgatási terv május 27-re: „Taktika: A mai kihallgatáson ismételten erősen megfedem az őrizetest, mert a fogdájában fegyelmezetlenül viselkedett. Valamint felhívom a figyelmét arra, hogy ha rövid időn belül nem fog észhez térni, úgy csak a saját bőrét viszi vásárra, mert a macacssága csak a helyzetét fogja súlyosbíttani.”[20]

A háromgyerekes özvegyasszonyt családjára hivatkozva próbálták beismerni a vallomásra bírni: „Érezze azt az őrizetes, hogy az általunk hangoztatott meg nem alkuvás és az ellenség elleni harc kérlelhetetlen valóság. Ha ezek után az őrizetes elérkezik egy olyan alkalmas lélektani helyzetbe, hogy látható lesz rajta a hajlandóság vallomást tenni, úgy ismételten felhívom a figyelmét arra a lehetőségre, hogy az őszinteségével még sokat segíthet magán, de a macacsságával annál többet ront. És ezzel nemcsak saját magának, de családjának is szomorúságot okoz, mert annál később fogja őket vizionlátani.”[21] Szeléné derekasan állta a sarat, még arra is ügyelt – és a kihallgatottak nagy részét ez jellemezte –, hogy vallomásával lehetőleg mást se sodorjon bajba.[22] „Erélyesen figyelmeztetem, hogy további provokációs kísérleteiért meg fogom fenyíteni” – olvasható a 10. kihallgatási tervében.[23] A tizenegyedik kihallgatás terve arra utal, hogy mindeközben szellemileg is kontrollálta az elhangzottakat: „Szele Ferencné egy minden hájjal megkent, alattomos és ravasz kulák asszony, aki megpróbálkozott már egy-két esetben provokációs módszerekkel is rést űzni a vizsgálon. Ezután még fokozottabb mértékben kímérten fogom kezelni az őrizetest, és ügyelek arra, hogy többet még csak véletlenül se legyen alkalma provokálni. Olyan feszült légkört hozok létre a kihallgatáson, hogy az őrizetes feltétlenül csak azt láthatja, hogy számára más út nem lehet, csak az őszinte, töredelmes beismerő vallomás bűnösségével kapcsolatban.”[24]

A kihallgatók igyekezete hiábavalónak bizonyult; a dokumentumok az öt kiszolgáltattott ember megpróbáltatásán túl, a helytállásukról adnak bizonyosságot. A vizsgálati eljárás lezárását követően 1953. június 17-én az öt letartóztatott ügyét vádemelési javaslattal adták át az ügyészségnek. Az 1951-es összeesküvésben való részvétel miatt utólag Horváth Gyulát 6, Kadnár Ferencet 4, Ostorits Gyulát 3,5 év börtönbüntetésre ítélték. A röpcédulázással gyanúsított Kiss Ferenc ellen folytatott eljárás tragikus hirtelenséggel ért véget. A szombathelyi börtönben bekövetkezett öngyilkosság körülményei mindmáig tisztázatlanok, a halálára vonatkozó iratok nem állnak rendelkezésre. Sorstársa szerint „az embertelen, iszonyatos vallatás hatásának következtében az egyik fő vádlott, Kiss Ferenc az elővezetéskor a III. emeletről leugrott, öngyilkos lett, vagy talán az ÁVH-sok lökték ki.”[25] Az özvegyasszonyra feljelentési kötelezettségének elmulasztását tudták csak rábizonyítani, így kiengedték, ám 81 éves koráig rendőri felügyelet alatt állt. Hajlott korára való tekintettel 1988 októberében, 35 év elteltével vették ki az operatív nyilvántartásból.[26]

Dokumentumok:

1.

Operációs terv Kadnár Ferencék letartóztatásához Szombathely, 1953. április 14.

Államvédelmi Hatóság
Vasmegeyei Osztály

Szigorúan titkos!

Operációs terv

Szombathely, 1953. április 14-én

Osztályunk területén lévő Csepreg községben 1951 márciusában részlegesen felszámoltunk egy fegyveres terror szervezkedést. A szervezkedés őrizetbe nem vett tagjai ellenségese tevékenységével kapcsolatban tovább folytatott hálózati munka eredményeként a Központ engedélyezte:

1. Horváth Gyula kulák (1924. Leitner Ottília) Csepreg, Bajcsy Zsilinszky u. 27. szám alatti lakos,
2. Ostorics Gyula villanyszerelő segédmunkás (1925. Varga Borbála) Csepreg, Rákóczi u. 72. szám alatti,
3. Kadnár Ferenc volt téglagyáros (1896. Halman Rozália) Csepreg, Kossuth Lajos utca 21. szám alatti és
4. özv. Szele Ferencné szül. Lágler Mária kulák, volt kocsmáros (1908. Pócza Mária) Csepreg, Bajcsy Zsilinszky u. 16. szám alatti lakosok

őrizetbe vételét.

Az őrizetbevételt 1953. április 14-én 22 óra 45 perckor, egy időben hajtuk végre. Az őrizetbe veendő személyekkel kapcsolatos speciális környezettanulmányt az V. alosztály vezetője elkészítette.[27]

Az operáció végrehajtásához szükséges:

- 9 fő operatív munkás,
- 2 fő karhatalmi beosztott,
- 1 személygépkocsi,
- 1 „wippon” gépkocsi,[28]
- 11 drb. villanylámpa,
- 4 pár bilincs,

8 drb. házkutatási jegyzőkönyv,
4 drb. őrizetbevételi határozat.

Az operáció szervezéséért felelős: Vörös István áv. fhdgy. VI. alosztályvezető[29] és Horváth Antal áv. alhdgy., V. alo. vezetője, valamint a szükséges felszerelési tárgyak beszerzéséért is. Az operációt vezeti: Vörös István áv. fhdgy.

Az operáció végrehajtására három főből álló brigádot alakítottunk:

I. brigád: Vörös István áv. fhdgy. pk.
Kondics Antal áv. alhdgy.
Nagy 9 Imre áv. hdgy.

II. brigád: Cseke Zoltán áv. hdgy. pk.
Baráth László áv. alhdgy.
Farkas 2 István áv. alhdgy.

III. brigád: Hoffmann János áv. hdgy. pk.
Fodor Béla áv. alhdgy.
Németh Károly áv. alhdgy.

Az I. számú brigád őrizetbe veszi Kadnár Ferenc volt téglagyáros, tart. horthysta százados, Csepreg, Kossuth Lajos utca 21. szám alatti lakost, és a házkutatás megtartása után házkutatást tart Horváth Gyula kulák, Csepreg, Bajcsy Zsilinszky u. 27. szám alatti lakos házában.

A II. számú brigád őrizetbe veszi Ostorics Gyula Csepreg, Rákóczi utca 72. szám alatti lakost, s házkutatást tart a lakáson.

A III. számú brigád őrizetbe veszi öz. Szele Ferencné kulák, Csepreg, Bajcsy Zsilinszky u. 16. szám alatti lakost és lakásán házkutatást tart.

Kiindulás: 1 személygépkocsival és 1 wiponnal az osztály udvaráról 21 óra 50 perckor. Érkezés a csepregi temető mellé 22 óra 30 perckor.

A csepregi temető mellett az I. és III-as brigádok a gépkocsiról leszállnak, és gyalog folytatják útjukat a községbe az őrizetbe veendő személyek házáig.

Otthontartózkodás leellenőrzése:

Kadnár Ferenc volt gyárost egy levéllel keresi fel Bodnár Sándor áv. őrm. elvtárs, aki ez alkalommal civil ruhában jelentkezik szolgálatra. A levelet rossz címre, hasonló névvel írjuk.

Ostorics (Ferenc) Gyula otthontartózkodását ellenőrizzük azáltal, hogy Baráth áv. alhdgy. elvtárs, aki személyesen is ismeri, a lakásukhoz útba eső Földműves-szövetkezeti vendéglőben megnézi, nem tartózkodik-e ott. Amennyiben Ostorics már nincs a vendéglőben, akkor a gépkocsi a házuk közelében az országúton megáll, majd bekanyarodik hozzájuk, hogy „adjanak egy vödört, mert a gépkocsiba vizet akarnak önteni”. Eközben megérdeklődik és ellenőrzi, hogy Ostorics otthon tartózkodik-e.

Szele Ferencné otthontartózkodását a házban lévő Belsped istálló órétől érdeklődjük meg és ellenőrizzük.[30]

Behatolás:

Kadnár Ferenchez azzal hatol be az I. számú brigád, hogy „rendőrség”, és feljelentés érkezett ellene árurejtegetés miatt. Önként felajánlatjuk vele a házkutatást. Ez alatt az idő alatt Kondics Antal áv. alhdgy. Kadnár mellett tartózkodik, és állandóan figyelemmel kíséri. A házkutatás megtörténte után „kihallgatásra” előállítjuk.

Ostorics Gyulához a „vizesvödör-kérés” ürügyével hatolunk be, majd őrizetbe vesszük. Az őrizetbe vett személyt a gépkocsiba ültetjük, ahol a két fő karhatalmista elvtárs őrzi.

Özv. Szele Ferencné a házban lévő Belsped istálló órével keltetjük fel, akit ezután tanúként is ott tartunk a házkutatás idejére. Öz. Szele Ferencnére őrizetbe vétele után Németh Károly elvtárs ügyel elszállításáig.

Horváth Gyula Kőszegen tartózkodik. 22 óra 45 perckor a kőszegi kirendeltség beosztottjai veszik őrizetbe, és a kirendeltségre állítják elő mindaddig, míg a beszállításról intézkedés nem történik. A kőszegi kirendeltségnek az utasítás kiadásáért és az őrizetbe vett személy beszállításáért felelős Horváth Antal áv. alhdgy. elvtárs.

Az őrizetbe vett személyeknél megtartott házkutatáshoz 2 fő tanút hív, és a házkutatásról 2 pld.-ban házkutatási jegyzőkönyvet készít a brigádvezető. A házkutatás során le kell foglalni mindazon tárgyakat, levelezést, fasiszta sajtóterméket, mely általában lefoglalandó. Különös figyelemmel kell lenni esetleges fegyverekre, lőszer és robbanóanyagok felkutatására.

Az őrizetbe vett személyek beszállítása:

Özv. Szele Ferencné és Ostorics Gyulát bekötött szemmel a wiponnal az osztály udvarára szállítjuk, majd egyenként átadják a brigádvezetők a fogdaügyeletes tisztnek. Kadnár Ferencet az I-es brigád szállítja az osztályra, és adja át a fogdaügyeletes tisztnek. A fogdában az őrizetesek befogadására az 1., 4., 24., 35-ös cellák rendelkezésre állnak.

Az operáció végrehajtásához 1 wippont, 1 személykocsit a titkárság vezetője által biztosítjuk. Az operációban résztvevő áv. beosztottak fegyverzete T. T. pisztoly.[31] Kiindulás előtt a brigádvezetők ellenőrzik. Az operációban résztvevő elvtársak 21 óra 30 perckor történő kiiktatásáért felelős: Vörös István áv. fhdgy. és Horváth Antal áv. alhdgy.

Horváth Antal
áv. alhdgy.
V. alo. vezető

Vörös István
áv. fhdgy.
VI. alo. vezető

Jóváhagyom:
Gerendai László[32]
áv. örgy.
osztályvezető

G: T. M./ pld.
1 pld. VI/6. Oszt.
1 " VI. aloszt.
1 " V. aloszt.

Jelzet: ÁBTL 3. 1. 9. V-112608. – Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, Hálózati, operatív és vizsgálati iratok, Központi operatív nyilvántartást végző szervezeti egységek által kezelt iratok, Vizsgálati dossziék, Kadnár-dosszié – Eredeti, kézzel írt, aláírással.

2.

Távirat Kiss Ferenc őrizetbe vételéről
Szombathely, 1953. április 2.

Távmondat[33]

ÁVH VI/6. Osztálya

Jelentem, hogy az osztály V-ös alosztálya 1953. március 9-én osztályunkra előállította:

K i s s F e r e n c Anyja: Nagy Mária, szül: 1924. Csepreg, lakása Csepreg, Kossuth Lajos utca 57. sz., foglalkozása: cipészsegéd, munkahelye: Csepreg, Cipész K.T.Sz. Szociális származás: kisiparos, helyzete: szövetkezeti tag, katonai felszabadulás előtt volt, vadász rep. tizedes, utána nem volt, múltban párttagja nem volt, jelenleg is párttagja, iskolai végzettsége: 4 polgári, magyar nemzetiségű, magyar állampolgár.

Nevezett előállítás kombinációval történt, ügyével az V-ös alosztály szervezőként foglalkozott. Beszervezése azonban hosszabb vele való foglalkozás után sem vált lehetségessé. Előállítás a csepregi szervezkedés ügyével kapcsolatban történt.

Kihallgatása során beismerte, hogy 1949-ben már foglalkozott demokráciaellenes szervezkedés szervezésével. Az 1951-ben felszámolt csepregi szervezkedésről tudomása volt. Részt vett több megbeszélésükön, ahol a szervezkedés tagjainak felesketéséről, egyes akciók megszervezéséről volt szó.

Beismerte, hogy Horváth Gyula nevű barátjával elhatározták, hogy esetleges „rendszerátváltás”, vagy külföldi csapatok bejövetele esetén a helybeli kommunistákat likvidálják.

Fentiek alapján kérek engedélyt, hogy nevezettet őrizetbevitteként kezelhessük.

Szombathely, 1953. április 2-án

Gerendai László
áv. örgy.
osztályvezető

G:T.M./1pld.

Jelzet: ÁBTL 3.1.9. V-112608. – Eredeti, kézzel írt, aláírással.

3.

Feljegyzés Kiss Ferenc kihallgatásáról Szombathely, 1953. március 10.

Államvédelmi Hatóság
Vas megyei Osztály

Tárgy: Kiss Ferenc 4. kihallgatása[34]

Feljegyzés

Szombathely, 1953. március 10.

- Kiket ismer olyan személyeket, akik 1951-es csepregi szervezkedésnek tagjai voltak, és jelenleg Csepregen laknak.
- Nem ismerek olyan személyt, aki a szervezkedésnek lett volna tagja, és jelenleg is szabadon lenne. A szervezkedés tagjait nem ismertem.
- Vallomását nem fogadom el. Hazudik. Figyelmeztetem önt az igazmondásra, mert amennyiben továbbra is hazudik, meg fogom fenyegetni. A fenti kérdésre később majd visszatérünk. Mondja el részletesen, milyen kapcsolatban volt Überhellel.[35]
- Überhellel jó baráti kapcsolatban voltam, egészen addig, amíg le nem tartóztatták. Együtt jártam vele szórakozni 1950-ig rendszeresen. Ezután ritkábban, mivel Überhel megnősült, és leginkább feleségével ment együtt, de én is több esetben voltam velük együtt. Egyetlen esetben sem tett olyan kijelentést, hogy ők szervezkednek. Überhellel egy esetben voltam Sopronban, az egyik barátunknál, Menyhárt Gyulánál.[36] de ott sem észleltem semmilyen ellenséges dolgokról beszélni.
- Vallomását nem fogadom el. Hazudik. Hazugságáért megfenyítem. (Álljon fel!) Erre a kérdésre még visszatérünk, mondja el, milyen ellenséges tevékenységről tud csepregi viszonylatban?
- Ellenséges cselekményről nem tudok, nem tudok arról, hogy valaki demokráciaellenes cselekményt fejtene ki. Tudomásom van azonban arról, hogy Horváth Gyula csepregi lakos többször hallgatja Amerika Hangját.[37] Nekem elmondta, hogy nemsokára rendszerátváltás lesz, bejönnek az amerikaiak, és azok egyből lehengerelnek mindent, és akkor megint visszajönnek a vagyonunkat, és mi leszünk az urak.
- Milyen kapcsolata van Horváth Gyulával, milyen időközönként szoktak beszélgetni és mit? Mikor beszélt huzamosabb ideig Horváth Gyulával és mit?
- Horváth Gyulát 1945 óta ismerem, mert akkor kerültek Csepregre, még 1945-ben baráti kapcsolatba kerültem vele, s azóta rendszeresen két-három hetenként el szoktam járni hozzájuk. [...] Hosszabb ideig leginkább Horváth lakásán szoktunk beszélgetni, ilyen alkalommal mindig demokráciaellenes kijelentéseket szokott tenni Horváth és én magam is. Legutóbb Horváth lakásán 1953. február 15-én voltam névnapon du. 4 órától 9 óráig. Akkor kb. 5 percig beszéltem Horváttal, de nem emlékszem, hogy beszélt volna demokráciaellenes dolgot. Én 9 órakor elmentem haza a lakásomra, és sehol máshol nem voltam.
- Mit beszéltek meg Horváttal?
- Uszítottunk a népi demokrácia ellen Horváth lakásán.
- Beszéljen a szervezkedésről.
- 1950. augusztus havában találkoztam Majorossal, aki nekem azt mondta, hogy jöjjön el hozzám este, mert szervezetet alakítunk, hoztam puskákat és töltényeket Miskolcra, és majd megbeszéljük a részleteket.[38]
- Mit válaszolt Majorosnak?
- Én azt mondtam, hogy rendben van, majd elmegyek, ezzel otthagytam engem, és felült a vonatra.
- Szólta erről Sebestyénnek?[39]
- Igen, szóltam. Megkérdeztem tőle, hogy te is benne vagy a szervezkedésben? Hiszen Rajkékát most tartóztatták le, te meg ilyen örlétségeket csinálsz. Sebestyén kereken letagadta nekem, és azt mondta, hogy a szervezkedésben ő nincs benne, és ilyen nem létezik.
- A családban kívül közölte még ezt?
- Apámnak mondtam el, aki helyeselte azt, hogy én a Sebestyént felelősségre vontam, milyen szervezkedésben van benn.
- Majorossal hány ízben beszélt?
- Majorossal én többet nem beszéltem erről, nem is találkoztam vele. Sebestyénnel sem beszéltem. Többet én a szervezkedésről nem beszéltem senkivel.
- Közelmúlt cselekményeiről beszéljen, hogyan uszított a rendszer ellen?
- A cipézműhelyben tettem olyan kijelentéseket, hogy nem kell sokáig várni, mert megfordul a helyzet. Egy ízben Horváth Józsefné kulák asszonynak azt mondtam, hogy ne nyugtalankodjék, mert úgy sem sokáig tart már ez a helyzet. Másik alkalommal Kiss János kuláktól azt kérdeztem, hogy bírjátok még. Mire ő azt mondta, hogy valahogy. A válaszom az volt neki, hogy nem sokáig fog tartani már ez. Másik esetben rendszerellenes vicceket meséltem a műhelyben, amit a többi tagok úgy fogadtak, hogy nevettek rajta.
- Kivel beszélte meg ezeket?
- Csak beállítottságomnál fogva mondtam el ezeket a dolgokat, ezt én nem beszéltem meg senkivel. Horváth barátommal a „Szabad Európa” rádió híreiből merítettem ezt.[40]

Kihallgatását megszakítom:

Felvette:[41]

Kiss Ferenc
gyanúsított

Jelzet: ÁBTL 3.1.9. V-112608. – *Eredeti, kézzel írt, aláírással.*

4.
Kiss Ferenc kihallgatási terve
Szombathely, 1953. április 29.

Államvédelmi Hatóság
Vasmegyei Osztály

Szigorúan titkos!

Tárgy: Kiss Ferenc 14. kihallgatásának terve

K i h a l l g a t á s i t e r v
Szombathely, 1953. április 29-én

Osztályunk őrizetében lévő K i s s F e r e n c mai kihallgatását a terv következő pontjai szerint fogom levezetni: Kiss Ferenc mai kihallgatásán ismételen a röpcédula kérdésben fogom kihallgatni őt. A kihallgatás célja: Az őrizettest leleplezni az ellenséges röpcédula szerkesztésében és terjesztésében.

Birtokunkban lévő adatok:

- a. 1953 februárjában Csepreg községben terjesztett demokráciaellenes izgató szövegű cédulák betűi azonosak Kiss Ferenc által írott sorokkal. Azt a Hatóságunk Központjában írásszakértők megvizsgálták, és az írásszakértői vélemény egyezik. Tehát az izgató szövegű cédulák írásával alaposan gyanúsítható Kiss Ferenc őrizetes. (Mellékelve írásszakértői vélemény.)

Tisztázandó kérdések:

1. Kiss Ferenc miért határozta el magát az izgató szövegű cédulák szerkesztésére?
2. Mikor, hol és hogyan szerkesztette a cédulákat?
3. Milyen módon, mikor és hol terjesztette a cédulákat?

Taktika:

A mai napon még keményebben foglalkozom az őrizetessel, miután már hosszabb ideig osztályunk őrizetében van, és volt ideje átgondolni bűncselekményeit.

Továbbra is olyan irányban vezetem a beszélgetést, hogy csak az őszintesége lehet az egyetlen záloga annak, hogy a Hatóság méltányolni tudja a súlyos helyzetét. Csakis akkor lehet reménye arra, hogy a jövőjén még segíthet. Feltárom előtte a fiatal korát, hogy őneki még sok éve van hátra ebben az életben, és ha viszonylag rövid időn belül ki akar kerülni még egyszer a szabad életbe, úgy tárja fel gerinces módon a bűnös cselekményeit. De makacssága esetén tönkre teheti magát egész életre, és akkor ráadásul még az ellenség is nevetni fog rajta, hogy „mártírjuk” lett, mert elhallgatta bűnösségét, és azzal védte az ellenséget is, stb.

A kihallgatás zavartalanságának biztosítása:

- a. Minden támadásra alkalmas eszközt eltávolítok.
- b. A tilost jelző táblát kiteszem az ajtóra.

Nagy Imre
áv. hdgy.

N.I./T.M. 2 pld.

Jelzet: ÁBTL 3. 1. 9. V-112608. – *Eredeti, kézzel írt, aláírással.*

[1] A Sopron megye részét képező csepregi járást 1950. február 1-én szüntették meg. A hozzá tartozó községek többségét Vas megye írottköi, szombathelyi és sárvári járásaiba olvasztották be.

[2] ÁVH-jelentések a megye 24 településének feltérképezéséről. Csepreg. Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltára, XXXV/1. f. 63. őe. Szombathely, 1950. augusztus 5.

[3] Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (továbbiakban: ÁBTL) 3. 1. 9. V-45096/a. 10.

[4] Az ÁVH vidéki osztályait 1951. november 1-től a megyék szerint jelölték. CSERÉNY-ZSITNYÁNYI ILDIKÓ: Az Államvédelmi Hatóság szervezeti változásai 1950–1953. *Betekintő*, 2009/2. 18. http://www.betekinto.hu/2009_2_cserenyi_zsitnyanyi [3] (Letöltve: 2018. február 11.)

[5] Környezetanulmány: a célszemély életkörülményeiről, kapcsolatrendszeréről, politikai és emberi magatartásáról összegyűjtött adatokat foglalta össze.

[6] Operációs terv: az őrizetbe vétel, illetve házkutatás helyét, idejét, az objektum megközelítésének módját, az akciót végrehajtó brigád tagjainak nevét, a szükséges tárgyi eszközök felsorolását tartalmazta.

[7] Kihallgatási terv: az államvédelmi tiszt előzetesen rögzítette a tisztázandó kérdéseket, az őrizetessel szembeni bánásmódot és az információ megszerzésére alkalmazott taktikát.

[8] Kihallgatási jegyzőkönyv: a kihallgatáson feltett kérdéseket és válaszokat, azok elfogadását, illetve visszautasítását tartalmazta.

[9] Vizsgálati napló: a kihallgatások számát, időpontját, hosszúságát dokumentálta.

[10] ÁBTL 4. 2. Az Államvédelmi Szemle feladatai. *Államvédelmi Szemle*, 1955/1. 3.; Egy „ügynöki találkozó”. *Államvédelmi Szemle*, 1955/1. 38–39.

[11] ÁBTL 3. 1. 9. V-112608. 225–226.

[12] Zsidi Gyula államvédelmi ezredes 1953. január 14-től vezette a VI. (Jogi és Börtönügyi, majd Vizsgálati) Főosztályt. CSERÉNYI-ZSITNYÁNYI: i. m. 11.

[13] ÁBTL 3. 1. 9. V-112608. 22.

[14] Az állambiztonsági szaknyelvben használt *legenda* szó jelentését a szaknyelvi szótár az alábbiakban határozza meg: „*Híhető és ellenőrizhető magyarázat egy operatív intézkedés vagy kombináció legalizálására. A valóság elemeire épül, és szükség szerint dokumentálható.*” Lásd: *Állambiztonsági értelmező kéziszótár*. Összeállította: Gergely Attila. Budapest, BM Kiadó, 1980, 120.

[15] ÁBTL 3. 1. 9. V-112608. 312.

[16] Uo. 416–419.

[17] Uo. 414.

[18] Uo. 159.

[19] Uo. 175.

[20] Uo. 180.

[21] Uo. 397.

[22] Uo. 394.

[23] Uo. 401.

[24] Uo. 403.

[25] Barasits József közlése. Lásd: *Diktatúra Vas megyében 1945–1956*. I. Szerkesztette: Kövér István. Vas Megyei Honismereti Egyesület – Honvéd Hagyományörző Egyesület – Recski Szövetség Nyugat-Dunántúli Szervezete, Szombathely, 1999, 241.

[26] Operatív nyilvántartás: a politikai rendőrség az ellenséges tevékenységgel gyanúsított személyek adatait alap- vagy kutató nyilvántartásba helyezte, attól függően, hogy mennyire tartotta veszélyesnek őket.

[27] 1952. március 21-től az ÁVH megyei osztályain belül felállított önálló mezőgazdasági alosztályokat V. alosztályoknak nevezték.

[28] Az angol eredetű (*weapons carrier*) kifejezés a terepjáró megnevezésére.

[29] VI. (Jogi és Börtönügyi, majd Vizsgálati) Főosztály hatáskörébe tartozott az ÁVH központi szervei és a vidéki osztályok által végzett nyitott nyomozások vezetése. A VI/6. Vidéki vizsgálati Osztály 1951. december 10-én alakult meg.

[30] A BELSPED Vállalatot 1950-ben a magánfuvarosokat központosításával, szállítási profillal hozták létre.

[31] A Vörös Hadseregben 1930-ban rendszeresített, majd 1933-ban átszerkesztett pisztoly a legelterjedtebb tisztí oldalfegyver volt a második világháborúban.

[32] Gerendai László 1952. március 8-tól állt az ÁVH Vas megyei Osztályának élén.

[33] A távirat mondatai kézzel beszámozva.

[34] A 4. szám utólag, kézirással betoldva.

[35] Überhel Ferenc géplakatost az 1951-es vizsgálati eljárás során tartóztatták le. Szervezkedés kezdeményezése miatt 15 év börtönbüntetésre ítélték.

[36] Menyhárt Gyula: Überhel és Kiss közös barátja.

[37] Amerika Hangja: 1942–2004 között magyar nyelven is közvetítő rádióadó, amely a hidegháború idején fontos szerepet játszott a vasfüggöny mögött élők tájékoztatásában.

[38] Az összeesküvést vezető Majoros Istvánt 1951. március 4-én tartóztatták le, 1951. augusztus 14-én halálra ítélték. Az ítéletet 1951. december 15-én hajtották végre.

[39] A szervezkedés tagjai télen a Kiss húgának udvarló Sebestyén Ferenc fényképész műtermében találkoztak.

[40] Szabad Európa Rádió: az 1950. augusztus 4-én magyar nyelven megindított adását előbb New Yorkból, majd 1951-től Münchenből közvetítették.

[41] Név, aláírás kitöltetlen.

Címkék:

[erőszak](#) ^[4]

[Államvédelmi Hatóság](#) ^[5]

[ÁVH](#) ^[6]

[kihallgatás](#) ^[7]

Kiadás: 18. évfolyam (2018) 1-2. szám

Forrás webcím: <https://www.archivnet.hu/az-orizetes-korabbi-kihallgatasan-emlitette-hogy-fel-a-verestol>

Hivatkozások

[1] <https://www.archivnet.hu/az-orizetes-korabbi-kihallgatasan-emlitette-hogy-fel-a-verestol>

[2] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/4._jobsthoz.jpg

[3] http://www.betekinto.hu/2009_2_cserenyi_zsitnyanyi

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/eroszak>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/allamvedelmi-hatosag>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/avh>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kihallgatás>